

Društvene mreže - generator infodemije?

Vukušić Rukavina, Tea

Source / Izvornik: **Mef.hr, 2021, 40, 26 - 27**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:821948>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine
Digital Repository](#)

Društvene mreže – generator infodemije?

Tijekom vremena socijalne distance i ograničenog međuljudskog kontakta, društvene su mreže postale još važnije mjesto za interakciju. Platforme društvenih mreža namijenjene su povezivanju ljudi i omogućile su da svijet u komunikacijskom smislu postane „globalno selo“. Uporaba društvenih mreža znatno se povećala tijekom pandemije COVID-19. Zbog socijalne distance, zatvoreni u svojim domovima, imali smo potrebu ostvariti barem virtualni kontakt s našim prijateljima, kolegama i poznanicima.

Mnoge društvene mreže izvijestile su o naglom povećanju uporabe (i kvantitativno i kvalitativno) nakon što su uvedene mjere socijalnog distanciranja. Budući da se mnogi ljudi nisu mogli osobno povezati sa svojim prijateljima i obitelji, društvene su mreže postale glavni oblik komunikacije za održavanje socijalnih odnosa. Na primjer, Facebook-ov odjel za analitiku izvijestio je o više od 50-postotnom povećanju ukupnog broja poruka tijekom posljednjeg mjeseca ožujka 2020. godine. WhatsApp je također izvijestio o povećanju uporabe za 40 posto. Prije pandemije COVID-19 rijetko tko je čuo za platformu Zoom, a danas nam je ona (uz BBB LMS-a) glavni način komunikacije sa studentima i kolegama.

Društvene mreže upotrijebljene su za širenje informacija, ali i za zdrave mehanizme obrane – poput, humora i odvrćanja pažnje od pandemije putem internetskih *memova*. No socijalno distanciranje natjeralo je mnoge ljude na promjenu načina života, što je opteretilo mentalno zdravlje. Istraživanja pokazuju da preopterećenost informacijama i stalna uporaba društvenih mreža pozitivno koreliraju s porastom depresije i anksioznosti te konzumacijom alkohola i drugim psiho-aktivnih supstancija.

Izravan pristup sadržaju putem platformi kao što su Facebook, Twitter i YouTube čini korisnike podložnim glasinama i upitnim informacijama. Ove informacije mogu snažno utjecati na individualna ponašanja ograničavajući grupnu koheziju i stoga učinkovitost vladinih protumjera na virus.

Uz rastuću popularnost platformi društvenih mreža kao što su Facebook, Twitter i Instagram, pronašli smo način da se povežemo sa stotinama, tisućama, pa čak i milijunima ljudi na način koji nikad u prošlosti nije bio moguć. Što se tiče infektivnih uzročnika kao što je trenutni virus SARS-COV-2, stručnjaci za zarazne bolesti i epidemiolozi često će se pozivati na osnovni reprodukcijski broj (R), kako bi opisali sposobnost širenja infektivnog agensa. Reprodukcijski broj (R) definiran je kao prosječni broj ljudi koje zarazi jedna zaražena osoba. Ova je vrijednost podložna odstupanjima, što se također odražava i kroz različite vremenske intervale koje obuhvaća izračun R-vrijednosti.

Virus morbila ima R 12 do 18 te se smatra najvirulentnijim agensom. Uz trenutnu pandemiju COVID-19, R za SARS-COV-2 je oko 1 na području Europske Unije (podaci za prosinac 2012). Podaci za Hrvatsku (dostupni za rujanj 20121) pokazuju da R iznosi od 1.09 do 1.36. U početku pandemije COVID-19, R se kretao u rasponu od 3.8 do 8.9. Ponajprije zahvaljujući cijepljenju, mjerama socijalne distance te preboljenju dijela populacije, R-broj je pao na današnjih 1. U realnom svijetu, reprodukcijski broj virusa pada. No u virtualnom okruženju društvenih mreža ne postoji mjera socijalne distance, stavovi i promišljanja ne mijenjaju se ovisno o stopi procijepljenosti.

Ako se malo poigramo s analogijom reproduktivnog broja i prenesemo ju na društvene mreže, lako je shvatiti koliko smo „umreženi“ i kako jednim „klikom“ možemo doprijeti do velikog broja osoba. Što se događa ako primijenimo R-princip na društvene mreže i mogućnost da objava ili dijeljeni video dopre do drugih pojedinaca na određenoj platformi? Na Facebook-u sam otprilike 11 godina u vrijeme pisanja ovog članka. Trenutačno imam oko 700 „prijatelja“ na svom Facebook profilu. Ako objavim ili podijelim neki sadržaj na svom profilu, bilo koji

od ovih 700 pojedinaca može vidjeti tu objavu. Pretpostavimo li da će samo 20 % tih pojedinaca vidjeti moju objavu (temeljem prosječnog broja reakcija na moje dosadašnje objave), te da je „izmišljeni virtualni R virusa SARS-COV-2 na društvenim mrežama“ trenutačno 0.2, puno manji nego što je realan, to bi rezultiralo „širenjem“ objave na 140 osoba putem mogega profila.

Imajte na umu da se ovo može gotovo trenutačno proširiti na tih 140 osoba, jer se moja objava odmah pojavljuje i oni joj mogu odmah pristupiti putem telefona, računala ili tableta. Pogledala sam u svoju grupu od 700 prijatelja i primijetila da prosječan broj prijatelja među tih 700 profila iznosi otprilike 400 osoba. To bi impliciralo da prosječna objava s „virtualnim R-RP 0,2“ (RP-reagirana na post), ako ju podijeli samo 10 % osoba koje su na nju reagirale, objava može u roku od nekoliko sekundi biti dostupna broju od 5.600 osoba. Ako odemo istom analogijom korak dalje, brojke postaju zastrašujuće...zato su društvene mreže medij kroz koji se informacije i dezinformacije šire eksponencijalnom brzinom.

Prednost i problem suvremenih medija leži u njihovoj sposobnosti da se informacija u trenutku proširi na bilo koji dio svijeta. U prošlosti su dezinformacije i teorije zavjere mogle dosezati samo do male skupine od nekoliko desetaka ili možda stotina pojedinaca blisko povezanih s osobom koja je u početku proizvela tu informaciju ili teoriju. Sada, jednim klikom, možemo podijeliti sve što želimo sa stotinama pojedinaca s kojima nismo fizički povezani.

Društvene mreže ne idu nikamo. Njegova prisutnost raste i nastavit će rasti kako tehnologija nastavlja napredovati. Pojedinačne platforme društvenih medija posljednjih su se godina počele spajati zajedno s mogućnošću dijeljenja postova i videa s jedne platforme na drugu. Sigurno se može pretpostaviti da će se prisutnost i prodor društvenih mreža samo povećavati tijekom nadolazećih godina. Koja je naša uloga kao nastavnika, liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika u ovo doba društvenih mreža? Imamo li odgovornost boriti se protiv ove novodobne pandemije koja se širi brže od bilo čega što smo prije vidjeli? Poput trenutačne pandemije COVID-19, širenje

dezinformacija putem društvenih mreža nešto je s čime ćemo se vrlo vjerojatno i dalje suočavati u godinama koje dolaze. Moramo imati na umu ovu sve veću prijetnju integritetu naše medicinske prakse, ali jednako tako biti svjesni potencijala koji nam društvene mreže omogućuju. Mi bismo se, kao odgovorni nastavni-

ci i zdravstveni djelatnici, kao edukativne, znanstvene i stručne institucije, trebali koristiti društvenim mrežama da omogućimo širenje vjerodostojnih i znanstveno utemeljenih podataka, jednako tako koristeći se mogućnošću ekspanzije širenja „pravih informacija“.

Ne mogu se za kraj ne upitati, što bi prof. dr. Andrija Štampar učinio da živi u našem vremenu i da ima na raspolaganju društvene mreže?

Tea Vukušić Rukavina